

Anmeldelser

SIMON SEBAG MONTEFIORE: *Stalin. Den røde zar og hans hof*.
Oversat af Allan Søndervang. Borgen. 2004.
ISBN 87-21-02316-6. 774 sider. Kr. 499,00.

ANNE APPLEBAUM: *Gulag. Historien om de sovjetiske straffelejre*.
Oversat af Henrik Enemark Sørensen. Schønberg. 2004.
ISBN 87-570-1660-7. 716 sider. Kr. 399,00.

Det hænder, at man lægger en bog fra sig, fyldt med triste følelser, det skete for mig første gang, da jeg som dreng havde læst *Morderne iblandt os* af Simon Wiesenthal. En bog der beskriver destruktionen af de europæiske jøder fortalt gennem individuelle tragedier. Det er en følelse, jeg sjældent har haft siden, måske ligger der en forsvarsmekanisme til grund for dette, måske ønsker underbevidstheden ikke at dykke ned i rædselens univers?

I juleferien fik jeg tid til at læse *Stalin* af Simon Sebag Montefiore og den Pullitzer-belønnede *Gulag* af Anne Applebaum og lad mig advare, begge bøger bragte mig tilbage til barndommens tristesse, de to bøger blotlægger systematisk kommunismens hulhed og despoti på fremragende vis... men hvor er det trist!

Simon Sebag Montefiore har fået adgang til hidtil klassificeret arkivmateriale, det udnytter han maksimalt. Metodisk og i en saglig stil blotlægger han lag for lag Stalins karakter og hans nærmeste hird af brutale, alkoholiserede mordere og voldtægtsmænd. Et nærportræt af Stalin, som vi aldrig har set før, tegner sig hurtigt, ikke mindst hans sygelige mistro til bl.a. venner og den nærmeste familie og dermed voldens anatomi i sin mest ekstreme form.

Bogen fører læseren fra oktober-kuppet og den efterfølgende borgerkrig ind i magtens centrum. Vi bliver således vidne til, hvordan Stalin manøvrerer sin gamle mentor i folkemord, Lenin, ud på et sidespor. Vi bliver vidne til fødslen af »arbejdernes paradis« og dermed skabelsen af *Homo Sovjeticus* – det sovjetiske menneske; Stalins tidligere sekretær og chefredaktør for *Pravda* (sandhed (sic)), Lev Mekhalis, førte en »Bolsjevik-dagbog« for sin nyfødte søn, Leonid, hvori han fortalte om den vanvittige fanatiske tro på kommunismen, og hvordan han var ved at forme sin søn til det sovjetiske menneske: »denne fremtidens mand, dette nye

Anmeldelser

menneske«. I 1923 noterede den stolte far, hvordan han havde anbragt Lenins portræt »med rødt bånd« i barnevognen: »Den lille ser ofte på portrættet.« Han var i gang med at blive uddannet »til kampen«.

Bogen beskriver også systematisk regimets forbrydelser, ikke mindst likvideringen af kulakkerne, det vil groft sagt sige alle bønder, der havde mere end en ko.

Den 6. juni 1923 erklærede Stalin og Molotov, at »ikke den mindste afvigelse – hverken i henseende til mængder eller tidsfrister for kornleverancer – kan tillades«. Den 17. juni tiggede det ukrainske Politbureau om fødevarerhjælp, da de var i »en nødsituation«. Stalin påstod, at de selv, i kombination med fjendtlig sabotage, var skyld i problemerne – selve hungersnøden var blot en fjendtlig handling mod Centralkomiteen, og derfor mod ham selv. »Ukraine«, skrev han, »har modtaget mere, end det burde«.

Da en embedsmand modigt rapporterede dette til Politbureauet, afbrød Stalin: »Man siger, kammerat Terekhov, at du er en god taler, men det viser sig, at du er en god eventyrfortæller. Tænk at opdigte et sådant eventyr om hungersnød! Du tror måske at du kan skræmme os, men det virker ikke. Mon ikke det var bedre, om du forlod posterne som... Centralkomitesekretær for Ukraine og meldte dig ind i forfatterforeningen: Der kan du koge fabler sammen. Og tåber vil læse dem.« Den historiske virkelighed var, at kannibalisme var udbredt, og de døde kunne tælles i millioner.

Et højtstående medlem af nomenklaturaen fik besøg af en ukrainer, som spurgte: »Ved kammerat Stalin – eller for den sags vedkommende nogen i Politbureauet – hvad der går for sig i Ukraine? Nå, hvis ikke, vil jeg give dig en idé. Et tog kørte for nyligt ind i Kijev lastet med ligene af mennesker, som var sultet ihjel. Det havde samlet lig op hele vejen fra Poltava...«

Stalin vidste det alt for godt, ligeledes partilederne, deres breve viser, hvordan de fra deres pansrede luksus-tog så forfærdelige ting, formanden for Ukraines Centrale Eksekutivkomite, Petrovskis, reaktion er karakteristisk for den manglende medfølelse for bøndernes og arbejdernes lidelser: »Vi ved, at millioner er i færd med at dø. Det er ulykkeligt, men Sovjetunionens glørværdige fremtid vil

Anmeldelser

retfærdiggøre det.« Så enkelt kan utopiske ideologier erklæres, det er fremtiden, det gælder, aldrig nutiden, aldrig, uanset ofrene.

Kommunismens medløbere og opportuniste beskrives også udførligt af Montefiore. Systemets egen Faust, litteraten Gorkij, var en af Stalins favoritter: »Gorkij var her«, skrev han i et brev, »Vi talte om forskelligt. Et godt, klogt, venligt menneske. Han er glad for vores politik. Han forstår alt... Politisk er han for os mod højrefløjen.« Men han forstod også, at Gorkij var et aktiv, som kunne købes. I 1932 gav Stalin ordre til, at man fejrede Gorkijs 40-års forfatterjubilæum. Hans hjemby fik navn efter ham, det samme gjorde Moskvas hovedgade. Under likvideringen af kulakkerne lod Gorkij til gengæld sit had mod bønderne få frit løb i Pravda: »Hvis fjenden ikke overgiver sig, må han udryddes«. Han drog på turné til koncentrationslejre i »Gulag-øhavet« og beundrede deres genopdragelsesværdi, og han støttede slavearbejdsprojekter som Bjelomor-kanalen, der kostede tusinder livet.

Gorkij blev også udnævnt til formand for forfatterforeningen og blev indbudt til et møde med Stalin. Mens han legede ildevarslen med en brevkniv fastslog Stalin med en snert af »jern« i stemmen, »En kunstner bør gengive livet troværdigt. Og hvis han giver vort liv troværdigt, kan han ikke undgå at vise, at det bevæger sig mod socialismen. Det er og bliver socialistisk Realisme.« Med andre ord, forfattere skulle beskrive, hvordan livet burde være, en lovsang til den utopiske fremtid, ikke livet, som det var.

Systemets indgroede og uundgåelige inkompetence bliver også tydeligt klarlagt, som fx udrensningerne i officerskorpset kort før anden verdenskrig. Drabene blev bevidst vilkårlige: Den ambitiøse fanatiker og afsindige dræber, NKVD-chefen Jesjov, udtalte, »Der vil være nogle uskyldige ofre i denne kamp mod fascistiske agenter...vi er i gang med at sætte et større angreb ind mod fjenden; lad der ikke være fortrydelse, hvis vi kommer til at støde ind i nogen med en albue. Det er bedre, at ti uskyldige mennesker lider, end at en enkelt spion undslipper. »Når man hugger brænde, flyver der splinter««.

Den 2. juli 1937 gav Politbureauet ordre til at arrestere »de mest fjendtlige anti-sovjjetiske elementer«. Målet var »engang for alle at tilintetgøre« alle fjender og

Anmeldelser

dem, det var umuligt at opdrage til socialisme, så man kunne fremskynde udslettelsen af klasseskel og således bringe paradiset til masserne. Denne endegyldige løsning var et slagteri, som gav mening fortolket efter troen og idealismen i bolsjevismen, der var en religion baseret på systematisk tilintetgørelse af klasser. 1,5 millioner blev arresteret og omkring 700.000 skudt... alle uskyldige i de uhyrlige anklager for spionage, sabotage og terror. Da Stalin konstant forhøjede kvoterne for arrestationer og drab, blev det ligesom Hitlers Holocaust til en kolossal administrativ indsats og en nærmest industriel udryddelse. Skueprocesserne arbejdede som en velsmurt maskine, hvor de dømte blev trukket ud af retsalen og nakkeskudt, ofte blev deres dommere og bødler skudt kort tid efter!

En anden måde at terrorisere på vidner Polja Nikolajenko om, den »heroiske angiverske fra Kiev«, som Stalin beundrede og beskyttede. Denne »skrækindjagende morlil«, som var ansvarlig for op til 8.000 menneskers død, havde gjort det til sit speciale at rejse sig ved møder og skrigende anklager ud: Khrusjtjov overværede, hvordan hun »pegede med fingeren og sagde: »Jeg kender ikke den mand derovre, men jeg kan se i udtrykket i hans øjne, at han er en fjende af folket«. Derefter ventede øjeblikkelig afhøring og deportation, medmindre den anklagede øjeblikkeligt spang op og skreg, at ved at se i øjnene på Polja Nikolajenko, så var det tydeligt, at hun var prostitueret!

Stalin var hjernen bag myrderierne, men han var langt fra alene. I virkeligheden er det ikke korrekt at skyde skylden for terrorens opfindelse på en enkelt mand, for systematiske mord var indført kort efter, at Lenin tog magten i 1917 og blev først standset efter Stalins død. Dette »samfundssystem baseret på blodsudgydelse« accepterede mord her og nu for at skabe fremtidig lykke. Eller som Stalin selv sagde det: »Den største glæde er at udpege sin fjende, forberede alt, hævne sig godt og grundigt og derefter lægge sig til at sove«.

Under en middag udtalte Stalin, at enhver, der vovede at svække Sovjetstatens magt »i deres tanker, ja selv i deres tanker« ville blive regnet som en fjende, og »vi vil tilintetgøre den som en klan«. Han og hans mænd var styret af »hellig frygt« for ikke at leve op til massernes tillid. På den måde, forklarede Stalin, var dette i

Anmeldelser

sandhed et helligt terrorregime, som var skabt af kommunismens messianske natur. Som i alle revolutioner reverserede man til det mørkeste barbari.

Kollaborationen mellem Hitler og Stalin om delingen af Polen og likvideringen af de baltiske stater bliver også behandlet: Da de eksalterede ledere skiltes efter den succesrige forhandling om ikke-angrebepagten, sagde Stalin til Ribbentrop: »jeg kan garantere på mit æresord, at Sovjetunionen ikke vil forråde sin partner«. Stalin pralede efterfølgende: »selvfølgelig er det hele bare et spil om, hvem der kan narre hvem. Jeg ved, hvad Hitler er ude på. Han tror han har snøret mig, men i virkeligheden er det mig, der har narret ham.« Operation Barbarossa viste noget andet, ræven overlstedes ulven.

Rystende som en gammel kælling ventede Stalin i dagene efter den teutoniske moloks indtrængen i »Rodina« på sin egen dødsdom, han havde dog undervurderet sin egen magtbrynde og frygten blandt den nærmeste kreds af medsammensvorne, der bogstavelig talt med hatten i hånden og udenrigsministeren Molotov i spidsen tryglede ham om at tage ledelsen af et Sovjet i panik og opløsning.

Montefiore kan ligeledes dokumentere, hvordan man flere gange desperat forsøgte at forhandle en separatfred med Det tredje Rige! Så meget for den såkaldte heroiske kamp mod fascismen, uden allieret våbenhjælp og hjælp fra en inkompetent tysk generalstab var Sovjet faldet som et korthus.

Mest tragisk er det at læse om det tapre Polens skæbne. Stalin og hans partiledere debatterede, hvilken skæbne der skulle blive de polske officerer til del, der var arresteret eller taget til fange i september 1939. NKVD-chefen Berija, rapporterede pligtskyldigt, at de 14.700 officerer, jordejere og politifolk samt 11.000 »kontra-revolutionære« jordejere var »spioner og sabotører... forhædede fjender af Sovjetmagten«. Stalin underskrev dødsdommen.

Den rette mand til jobbet, der med hjælp fra to andre tjekkister, udstyrede en hytte med polstrede lydtætte vægge, bestemte sig for en kvote på 250 nedskydninger hver nat. Morderen havde et slagteforklæde af læder, som han tog på, da han begyndte et af de mest effektive masse mord begået af en enkelt person. Han myrdede 7.000 i løbet af nøjagtig 28 nætter og brugte en tysk Walther-pistol for at forhindre senere afsløring. Ligene blev begravet forskellige steder – 4.500

Anmeldelser

blev begravet i Katyn-skoven. Indtil Sovjet-regimets sidste dage benægtede man hårdnakket forbrydelsen og beskyldte i stedet tyskerne for massemordet.

Med Gorbatjovs magtovertagelse i 1985 blev Polen og Sovjet i 1987 enige om at nedsætte en kommission, som skulle foretage en undersøgelse af hændelsesforløbet. I 1989 offentliggjorde det officielle polske blad *Odrodzenie* en rapport fra det polske Røde Kors anno 1943. Det var første gang, at en regeringskontrolleret avis bragte materiale, der tidligere var stemplet som »fascistiske løgne«. Selv den sovjetiske ugeavis *Moscow News* bragte en artikel om Katyn, og man mente også her, at det var på tide, at Sovjet behandlede beskyldningerne objektivt. I 1989 udgav *Moscow News* en artikel af historikeren Natalia Lebedeva, der var kommet i besiddelse af hidtil ukendte NKVD-dokumenter fra USSR's centralarkiv og den sovjetiske hærs centralarkiv. Disse afsløringer resulterede i, at det sovjetiske telegrambureau TASS, udsendte et kommunique, hvor de indrømmede og beklagede Katyn-tragedien.

I juni 1990 fandt man langt om længe massegravene. I sommeren 1991 blev gravene undersøgt af polske og sovjetiske eksperter, og man begyndte at afhøre overlevende russiske vidner. Disse pointerede meget kraftigt, at det var den øverste ledelse, Stalin og Berija, der gav ordren. Dette blev kun dokumenteret ved vidneudsagn, skriftlig dokumentation manglede. Den 24. august 1992 kom præsident Jeltsin på officielt besøg i Polen, han benyttede lejligheden til at lægge en krans for de myrdede polakker ved Katynmonumentet på krigskirkegården i Warszawa. Han lovede, at de medskyldige i forbrydelsen ville blive fundet og retsforfulgt i Rusland. Siden har den polske regering adskillige gange har henvendt sig og anmodet om at få de overlevende russiske medskyldige for en domstol, uden held.

Ved krigens afslutning viste Stalins kynisme sig endnu klarere, da Katynmassakrens udryddelse af intelligentsiaen og borgerlige modstandere blev fuldbragt i Warszawa. Den Røde hærs offensiv gik belejligt i stå ved Vistula lige øst for Warszawa, samtidig som general Tadeusz Bor-Komorowski og 20.000 patrioter fra den polske hjemmehær rejste sig mod tyskerne i Warszawa-opstanden. Hitler gav som bekendt ordre til, at Warszawa skulle jævnes med jorden og

Anmeldelser

indsatte »en uhyggelig styrke af SS-fanatikere, fanger og russiske overløbere, for at slagte 225.000 civile i et nådesløst helvede«, samtidig med at den Røde Hær tålmodigt afventede myrderiernes afslutning. Dette var de to regimers sidste samarbejde om ødelæggelsen af den polske nation.

Montefiore behandler også Stalins nærmeste medarbejdere, de bliver udstillet som alkoholikere, voldsmænd og voldtægtsforbrydere, med flittig brug af kildeanvendelse.

Den herostratisk berømte Marshal Sjukov levede fx ikke som en asketisk nihilist, hvilket var idealet for en kommunist. Hans datja var fyldt med tyvekoster som »et museum, fyldt med guld«, »der var så mange malerier, at nogle endog hang i køkkenet, Sjukov gik så vidt, at han over sin seng havde et kæmpelærred med to nøgne kinder«. Yderst passende for manden, der indtog Berlin med verdenshistoriens største massevoldtægt som følge. I øvrigt var han heller ikke bleg for at ofre utrænede og ubevæbnede bondsoldater i tusindvis på slagmarken for at opnå ligegyldige prestigesejre.

Om Khrusjtjov fortæller Montefiore, at han havde styret Ukraine siden 1938, udrenset kulakkerne hensynsløst før krigen, knust de ukrainske nationalister, bagefter givet ordre til mordene på biskopper. Næsten en million blev arresteret på hans initiativ, en kolossal forbrydelse. Det er ikke sært, at han i sin pensionisttilværelse reflekterede: »jeg stikker i blod til albuerne«.

Efter mere end 700 siders gennemlæsning har man selv en fornemmelse af at stikke i blod til albuerne, forløsningen kommer med despotens død, der er af en så ynkelig og farceagtig karakter, at den ikke kunne være en mere værdig afslutning for Ruslands onde Ånd.

Lammet, indsmurt i sine egne fækalier og omgivet af en handlingslammet stab, dør Stalin. Som et offer for sin egen styreform, ved sin egen hjælpeløshed, var der ingen, der så meget som overvejede selv at tage initiativ til at tilkalde en læge. Da hjælpen endelig nåede frem, var det for sent. En taknemmelig eftertid takker for dette udslag af totalitært sløvsind der formodentligt har reddet millioner fra den sikre død.

Anmeldelser

Bogen kan ubetinget anbefales både til de professionelt fagligt orienterede historikere, ikke mindst på grund af det fremragende kilde- og noteapparat, men også af amatør-kremlologer og personer, der bare vil læse historieskrivning, når den er bedst. Det er en bog, der er hård ved nervesystemet, og selv om bogen er en tour de force i massebord, så er de velskrevne sider svære at lægge fra sig. Det eneste kritikpunkt er, at Stalin, hans familie og nærmeste kreds bliver beskrevet nøje, men ofrene for deres forbrydelser er unægtelig gemt bag et fjernt slør.

Anne Applebaums Pulitzer-belønnede bog *Gulag*, behandler ikke alene slavestaten Sovjet, men fjerner sløret og tydeliggør ofrene.

Bogen er en gennemgang af Gulag-systemet, det kolossale netværk af arbejdslejre, som engang var spredt over Sovjetunionen fra nord til syd og fra øst til vest. Rent bogstaveligt er ordet GULAG et akronym, som står for »Hovedstyrelsen for korrektions- og arbejdslejere«. Men i tidens løb er ordet kommet til at stå for ikke blot administrationen af koncentrationslejrene, men også for selve det sovjetiske system af slavearbejdere i alle dets former og udgaver: Arbejdslejre, straffelejre, lejre til kriminelle og politiske fanger, kvindelejre, børnelejre og transitlejre. Og i endnu bredere forstand er ordet »Gulag« kommet til at være ensbetydende med selve det undertrykkende socialistiske system i Sovjet og den række af forskellige procedurer, som fangerne selv kaldte »kødhakkere«: Arrestationerne, forhørene, torturen, transporterne i de uopvarmede kreaturvogne, tvangsarbejdet, tilintetgørelsen af familier, de mange år tilbragt i eksil og de mange tidlige og unødvendige dødsfald... helvede har som bekendt mange navne.

Gulag havde en forløber i det zar-russiske eksileringsystem. Med oktoberkuppet blev omfattende terror mod både reelle og påståede modstandere en integreret del af sovjetstaten. Allerede i sommeren 1918 havde Lenin således krævet, at upålidelige elementer blev spærret inde i koncentrationslejre (et udtryk regimet selv benyttede) uden for de store byer.

Fra 1929 fik lejrene en ny betydning, da Stalin besluttede at benytte tvangsarbejdere for dels at sætte ekstra skub i tvangsindustrialiseringen af sovjetstaten. Det vurderes, at fra 1929, da Gulag for alvor begyndte at vokse, og

Anmeldelser

frem til 1953, da Stalin døde, passerede omkring atten millioner mennesker gennem det massive system. Yderligere omkring seks millioner blev sendt i eksil.

Med Stalins død i 1953 forsvandt lejrerne, der var baseret på tvangsarbejde som en måde til at opretholde Sovjetunionens svage økonomi. Men lejrerne forsvandt aldrig helt, de udviklede sig. Op gennem 1970erne og 80erne blev et par af dem ombygget og taget i anvendelse som fængsler for en ny generation af demokratiske aktivister og anti-sovjetiske nationalister. Først i 1987 begyndte Gorbatjov, som selv var barnebarn af Gulagfanger, at opløse Sovjetunionens system af fangelejre.

Udover de gribende fortællinger om menneskeskæbner behandler Applebaum også det fænomen, at der har været en grundig afnazificerings proces i den vestlige verden men aldrig en tilsvarende proces for sovjetapologeter og kommunister. De er aldrig blevet afkrævet et moralsk opgør.

»Eftersom vi ikke var medlemmer af partiet« skrev Sartre engang, »var det ikke vores pligt at skrive om de sovjetiske arbejdslejre; vi var fri til at holde os uden for skænderierne om systemets natur, for så vidt ingen begivenheder af sociologisk betydning fandt sted«. Ved en anden lejlighed sagde Sartre til Albert Camus: »Ligesom du finder også jeg disse lejre uacceptable, men jeg finder den brug af dem, man hver dag støder på i borgerskabets presse, lige så acceptabel«. Dette uhyrlige medløberi var og er en gammel tradition i tiden omkring skueprocesserne i Moskva, hvor tusinder af uskyldige blev myrdet af Stalins håndlangere. Dramatikeren Bertolt Brecht sagde til filosofen Sidney Hook, at »jo mere uskyldige de er, jo mere fortjener de at dø«. I Danmark har fx Det Radikale Venstre jo også fra sovjetstatens fødsel kollaboreret med Sovjetstaten, ikke mindst med Det Østtyske Bondeparti, atom-dagsordnerne i 80erne og modstand mod de baltiske staters selvstændighed.

Til det sidste, da Muren endeligt blev gennembrudt af folkehavet, »var der stadig akademikere, som fortsatte med at beskrive fordelene ved det østtyske sundhedssystem eller de polske fredsinitiativer; der var stadig aktivister, som følte sig forlegne på grund af den megen omtale af Østeuropas fangelejre til dissidenter«. Måske hang det sammen med, at de filosoffer, der havde inspireret til grundlæggelsen af venstrefløjen i Vesten – Marx og Engels – også havde grundlagt

Anmeldelser

de samme bevægelser i Sovjetunionen. Uden de »nyttige idioter« havde Sovjetimperiet ikke holdt så længe. Sovjet infiltrerede vestens fredsbevægelser, forfatterforeninger ja kort sagt alle, der burde have været i opposition til den totalitære stat. Dissidenter og kunstnere på den forkerte side af jerntæppet kunne ikke forvente opbakning fra deres vestlige kollegaer. Leif Davidsen beskriver i sin yderst læseværdige bog *Dostojevskijs sidste rejse* mødet med DKP's daværende formand Jørgen Jensen, i et fly på vej til Sovjet i 1980. Om dissidenterne i Sovjet udtalte han »De er opfundet af imperialisterne. De er klassefjender. De er meget få. De er psykisk afvigende, men de behandles gratis på landets bedste psykiatriske hospitaler«. Med samme lethed, som dette blev udtalt, fortsatte kommunisterne i øvrigt med at snakke indforstået om, »hvordan man skaffer sig billig kaviar, rubler på det sorte marked og om pigerne ved Hotel Intourist, der kunne fås for nogle få dollars eller anden hård valuta«... det var arven efter Stalin.

Med Murens fald skete der selv hos det mest Moskva-tro kommunistparti i Europa, Danmarks Kommunistiske Parti (DKP), en forandring, man ændrede navn til Enhedslisten og blev et rød/grønt parti med stor opbakning blandt unge. Partiets egen Egon Krenz, Ole Sohn, nedlagde sit hverv og blev medlem af SF.

Men den rene bolsjevikiske linje eksisterer den dag i dag. På trods af overgangen til Enhedslisten eksisterer DKP stadig. De skriver på deres hjemmeside: »DKP har været med til at opbygge Enhedslisten, som i 1994 gav venstrefløjen et nyt parlamentarisk gennembrud. Enhedslisten har siden da været DKPs parlamentariske strategi«. »Sidst, men ikke mindst, er det nødvendigt at pege på den eneste løsning, der findes på de problemer, menneskeheden står over for – en forandringsproces af revolutionær, antikapitalistisk karakter. En ny socialistisk offensiv er nødvendig. Det er nødvendigt igen at pege på den kommunistiske vision«. Ved gennemlæsning af deres hjemmeside ihukom jeg den store britiske statsmand Winston Churchills ord; »Hvis man ikke tager ved lære af historien, vil den gentage sig. Første gang er den en tragedie, anden gang en farce«.

Applebaums bog *Gulag* er mere end bare læseværdig, den er obligatorisk og tilsammen med Montefiores *Stalin* udgør de et hele. Ikke alene forklarer de det sovjetiske despoti, men man får også forklaringen på den struktur, der skabte Kinas

Anmeldelser

kulturrevolution, Vietnams bådflygtninge, Cubas dissidenter, Cambodjas folkemord, Nordkoreas atomtrussel og IRA og PLO's terror. På fremragende vis er bøgerne et eksempel på, hvordan man kan tage ved lære af fortiden. Bøgernes kvaliteter er da også af en sådan beskaffenhed, at denne anmelder er alvorligt i tvivl om, hvorvidt jeg er kvalificeret til en anmeldelse af to bøger, der hæver sig langt over, hvad der er normen, både i Danmark og i udlandet.

I Gulags arkiver har man bevaret en række fotografier fra børneafdelinger. Et af albummene begynder med følgende introduktion: »Solen skinner over deres stalinistiske fædreland. Nationen er fuld af kærlighed til lederne og vores pragtfulde børn, akkurat som hele vores unge land er lykkeligt. Her, i brede og varme senge, sover vores lands nye indbyggere. Og når de har spist, sover de sødt og drømmer uden tvivl lykkelige drømme«.

En politisk fange beskrev ovenstående afdeling således:

Jeg så, hvordan sygeplejerskerne fik børnene op om morgenen. De tvang dem ud af de kolde senge med både skub og spark... de kostede med børnene og skældte og smældte på dem. Flåede deres nattoj af og vaskede dem i iskoldt vand. De små turde end ikke græde. De fremstammede blot nogle små snøftende lyde, som fik dem til at lyde som gamle mænd, når de små hyl slap ud over deres læber.

Den frygtelige lyd af børnenes hyl kunne høres fra vuggerne i dagevis i træk. Børn, som allerede var gamle nok til at sidde op eller kravle, lå bare på ryggen med knæene presset op mod maven og lavede underlige lyde, der mindede om duers lavmælte kurren«

Hvor er det trist!

Jesper Kurt Nielsen